

Opet na more

Josip Splivalo, San Francisco - California

(Svršetak)

Parobrod »Mar'ja-B« nije bio ništa naročit, nadasve za mene poslije ukrcaja na luksuznome parobrodu »San Marco«. Na ovom brodu osjećao sam se kao na kakvoj starudiji, što je ustvari i bio. Soba u kojoj sam spavao bila je tako malena i uska, da je bilo više mjesta u jednom odru. U »dispensi« nije bilo namještaja, gdje se trebalo prati posude, već se ono pralo na »kuvrti« u »bujolu« s toplom vodom, koja bi izlazila iz »kondense« izvan broda i s kojom bih napunio »bujol«. Kad bih dovršio prati posude, koji komad bi otišao u more k ribicama, jer sam praznio »bujol« preko brodske ograde. Sapuna i drugih potreština bilo je sasvim malo. Svuda se osjećalo, da se na brodu vodi nepotrebna i štetna ekonomija, koja je bila za korist samo brodovlasniku i kapetanu. Njihove obitelji živjele su u obilnosti i blagostanju. Dosta sam puta čuo, kad bi prošli pokraj koje bijele kuće ili ville, kako bi mornari proklinjali one koji u njima žive, jer su bile sagrađene mornarskom krvlju, znojem i žuljevima.

U Rijeci smo u štivu od krme premjestili mašineriju, koju smo u Trstu bili ukrcali, a u štivu od prove smo ukrcali za Makarsku mnogo strojeva za proizvodnju vina i ulja. Također smo imali i tri putnika, koji su se za tu mašineriju brinuli. To su bili još mladi ljudi. Za njih je bilo miesta u donjem dijelu, gdje su se oni komforno smjestili. Očekivao sam da će za mene biti previše rada, ali su se oni pokazali kao domaći ljudi koji nisu ništa izvanredno zahtijevali, a meni služiti ih bilo je lako. Sve obroke jeli su zajedno s oficirima. Kad su došli na brod, donijeli su sobom mnoštvo prtljage, koju sam lično i pažljivo smjestio u jednu neokupiranu kabinu. Sobom su donijeli nekoliko švedskih »spiriritijera« za kuhanje po imenu »Primus«. Budući da takve nikad dotada nisam vidio, bio sam znatiželjan i pitao sam, kako rade, zapravo kako kuhaju. Mislio sam da bi jedna takva »Primus« dobro došla mojim roditeljima, i ja zapitah, mogu li kupiti jednu za moje roditelje. To ih je nešto iznenadilo, stali su da me pitaju, kako mi je ime, odakle sam i ko ga imam kod kuće. Kad sam im na sve odgovorio, rekli su mi da budem poslušan do Makarske, pa će mi jednu darovati za moje roditelje. Tako je i bilo; oni mi darovaše »Primus«, a ja sam bio tako iznenađen i veseo, da nisam imao dovoljno riječi da im zahvalim. Sad sam imao nešto izvanredno za moje mile i drage roditelje, koje smo ja i moja braća uvijek željeli pomagati, a u mladim godinama to nam je bilo glavni cilj života.

Krasna je Makarska. Bio sam sretan pokraj nje proći i u njen zaliv dojedriti. Još dok sam bio maleno dijete pripovijedao mi je o Makarskoj brat Tonko, koji je na parobrodu »Makarska« bio »mali od kamare« i dolazio je u to lijepo mjesto dva puta sedmično. Pripovijedali

su mi i mnogi drugi o Makarskoj i njenoj sestri Podgori. Sve to bilo je ništa prema onome, što sam ovoga puta svojim očima vidio. Krasote Makarske još do danas nisam zaboravio i nikad zaboraviti neću.

U Makarskoj nitko nije jeo na brodu, jer smo svi išli u restaurant, gostionicu ili kćmu, da se najedemo dobre ribe i da svoju žeđu zadovoljimo dobrim vinom. Kad smo iskrcali strojeve, krenuli smo za Split, gdje smo nakrcali bačve s vinom za Trst. Ovo putovanje do Trsta nije mi bilo ugodno, jer se brod valjao, a meni je more naškodilo, kao što je to uvijek bilo, kad je more bilo nemirno, jer se nisam navikao, a dosta godina sam plvio na brodovima.

Vino smo u Trstu iskrcali, i prazni smo neko vrijeme ostali u Trstu, što nije bilo po volji kapetanu. Jedno jutro puhala je bura — trščanska — o kojoj sam čuo pripovijedati, ali je nikad prije nisam doživio. Vjetar je zviždao sartiolama i svih nas probudio. Mornari su hitro došli na palubu i čvrsto privezali brod debelim klopovima. Sve, što je bilo na palubi ili se uklonilo ili privezalo, da ne bi vjetar odnio. Podigla se velika prašina, a vjetar je nosio i pijesak, koji je prodirao čak i pod provu, gdje su mornari spavali, a također i u strojarnicu i svugdje. Poslije bure brod smo očistili i palubu oprali.

U Trstu smo ukrcali strojeve za Vranjic. Dani su bili kišoviti, a puhalo nam je teško »šiloko« u provu, i meni nije naškodilo. Uvijek sam poslušno služio strojara, spremao njegovu sobu i s njima na talijanskom jeziku razgovarao, ali nikad nisam osjetio njegov interes za mene. Ovoga puta on je razgovarao sa mnom, a ja sam osjećao, da je nešto drukčiji, bolji prema meni, ali nisam znao, zašto se on prema meni tako lijepo ponaša. Kad smo stigli u Vranjic, on me pozove: »Beppo vieni qua«, i ja kao poslušan dječak skočim k njemu, a on me zapita, hoću li sutra oko podne s njim u Split, a on će se pobrinuti za dozvolu. To me puno razveselilo. Ujutro sam rano ustao i sve svoje dužnosti obavio, a zatim sam se obukao u najbolje što sam imao. Ustvari imao sam jednu modru majicu, jaketicu i jedne duge gaće, također jednu kapu s frontinom, pa mi nije trebalo odlučiti, što ću obući. Makinista i ja otišli smo do željezničke stanice i željeznicom pošli u Split. Prvi put sam se vlakom vozio taj dan. Željeznica je jurila brzinom, kakvu nikad prije nisam doživio. Da su slučajno moji školski drugovi iz Vignja znali, da se vozim željeznicom, sigurno bi mi bili zavidni na tom doživljaju.

Kroz kratko vrijeme stigli smo u Split. Uz obalu bilo je dosta parobroda. Odatle smo prosljedili u grad kroz vrlo uske ulice. U nekim dućanima »makinista« je kupovao. Ovo je bilo vrijeme pred Božić i mnogo naroda bilo je po ulicama. Svi dućani okitili su izloge sa mnogo stvari. Dosta toga sam vidio u Trstu, ali Split mi je bio

draži i bliži Vignju, pa sam sve gledao i sve mi je bilo drugo. Želio sam imati one životinje, zapravo ovčice, koje su pasle, ili pile vodu, a neke su ležale. U jednom izlogu bilo je božično drvo lijepo okićeno, a sve je bilo tako rasvijetljeno, da mi je u oči bliještilo. Dok sam to promatrao, strojar je bio u dućanu. Ovo je prvi put da nisam kod kuće za vrijeme blagdana, a to mi je bilo žao. Strojari me upita, da li želim ići kući za blagdane. To mi nije bilo moguće, jer sam tek kratko vrijeme na »Marija B« bio ukrcan, novaca nisam imao, jer plaću nisam još primio. Strojari mi reče, da moje želje duboko osjeća, jer da je i njegov sin uvijek želio biti sa svojim roditeljima. Ove godine i ubuduće to ne može, jer je umro, kad smo zadnji put bili u Trstu.

Tu, na istom trgu bila je velika kafana, gdje me »makinista« odveo i naručio mi bijelu kafu i slatke kolače s drugim slatkišima, s kojima je htio mene zadovoljiti. Makinista mi je rekao, da je najbolje, da idem kući, jer da sam malašan; ubuduće ću imati mnogo prilika, da ne budem s roditeljima. Ako želim kući, rekao mi je, da će on sve urediti. Malo kasnije pripovijedao mi je, da je njegov sin bio mojih godina, pa se on za mene zauzeo i nastojao učiniti me veselim, kad nije mogao to učiniti za svoje rođeno dijete.

Kasnije smo nastavili šetati se gradom. Uvečer smo obojica bili gladni. Makinista me odveo u gostionicu gdje smo jeli pečenu janjetinu, pili vino i tako dobro okrijepljeni otišli na stanicu i željeznicom smo se kasno vratili na brod.

Strojari je odlučio, da će govoriti kapetanu o meni. Budući da nije bilo kapetana na brodu, sve je ispričao pilotu i molio ga, da se zauzme za mene. Istog dana poslignje podne s prtljagom sam pošao na stanicu. Prije odlaska s broda »makinista« me pozdravio, poljubio i dao mi tri fiorina, da kupim koju igračku, jer je znao, da ću slabo biti plaćen na agenciji. Kad sam stigao u Split, spremio sam robu u garderobu, a s pilotom sam pošao do agencije, gdje je i kapetan slučajno bio, i pilot ga je zamolio za moj dopust. On to učini, a da me nijedan put nije pogledao, ali ja sam mu ipak rekao: »Hvala vam, kapetane Peruzović«. Na kapetaniji sam uredio matrikulu (moreplovnicu) i opet se povratio na agenciju, gdje su me isplatili. Pozdravio sam se pilotom i činovnikom i odmah pošao vidjeti, kada brod polazi iz Splita za Korčulu. Otišao sam na agenciju Dubrovačkog parobrodarskog društva, gdje su mi rekli, da »Petka« dolazi u deset sati uvečer i odlazi u pola noći. Odmah sam kupio kartu. Sad je sve bilo uređeno, i meni se činilo, da je sve san. Osjećao sam se slobodno i bezbrižno. Bio sam gladan i pošao do jedne gostionice. Nekako sramežljivo sam u nju ušao i sjeo za jedan stol. Jedan čovjek približio se stolu i upita me, što želim. Taj čovjek bio je visok, imao je velike crne oči, a brkovi su mu bili tako dugi i zavijeni, da je izgledao kao njemački kralj Wilhelm. Donio mi je posudu punu dobre čorbe s rižom. Poslužio sam se sam i pojeo dva ili tri tanjura, pa nisam mogao jesti meso i krumpire, jer se moj trbušić bio i previše nado. Poslije ručka pošao sam u onu ulicu gdje sam dan prije vidio mnogo igračaka i raznih stvari za božično drvo. Zaustavio sam se pred jednim dućanom i »gladnim« očima sve pregledavao. Želio sam ući u dućan, ali nisam imao hrabrosti. Trgovac me vidio iz dućana, i misleći na prodaju, dođe na vrata i vrlo uljudno me zapita, da li želim što kupiti. Ispričao sam mu, kako sam radio na brodu, kako idem kući i kako bih želio nešto kupiti za kući odnijeti. On je znao, što mi je potrebno, ali moj »gladni« džon nije mi dopustio, da kupim sve ono, što sam želio. Kupio sam, što sam mogao više, trgovac mi je sve lijepo spakovao, da sve stigne u jednom komadu, a nadasve se pobrinuo za kocke za božično drvo, jer su bile vrlo lomljive. Taj paketić vezao mi je konopcem,

da mi bude lakše nositi. Odmah sam to donio u garderobu i stavio uz druge moje stvari.

Bližila se večer. Još iz najmanjih dana osjećao sam žalost kad dan odlazi i kad nastaje noć. I danas se isto osjećam, ako sam nezaposlen u to vrijeme. Ovog puta mi je bilo nešto teže, jer sam bio sam u velikom gradu. Narod je išao svojim kućama. Svjetioničari su upalili »ferale« po ulicama i trgovinama. Dućani su se zatvorili, a grad je počeo disati drukčijim životom. Zvona su zvonila po raznim crkvama. U gostionicama i krčmama se pjevalo. Bio sam sasvim osamljen. Najedamput mi dođe na um, da je jedan moj mještaniin ukrcan na parobrodu »Lošinj« za »maloga od foguna«. Bio je to Melko Mažuran, »Lošinj« je bio privezan nedaleko željezničke stanice, pođem do njega i nadem Melka. Bratski me pozdravi, upita me otkud i gdje, a kad sam mu odgovorio na pitanje, reče mi, da ga pričekam, pa ćemo zajedno poći u grad. Melko je bio dobar dječak. U školu smo išli zajedno, kao što smo se zajedno i igrali. On je bio jedan od četiri brata, koji su prirodno bili nadareni umom, ali nažalost nisu imali načina, da svoj bogati prirodni dar razviju. Čim je on svršio svoj rad, pošli smo zajedno do grada, obilazili smo izloge dućana, a u jednoj kafani smo popili bijelu kafu. Kupio sam nekoliko slatkih splitskih kolača, da kući odnesem, a onda smo se povratili. On je otišao na brod, a ja u čekaonicu na željezničkoj stanici. Sreća za mene, da sam se tad povratio, jer se garderoba upravo zatvarala. Preuzeo sam moje stvari i smjestio ih u jedan kut čekaonice. Tu sam čekao parobrod. Čekaonica je bila puna seljaka, koji su čekali željeznicu za odlazak kući. Smrad od znoja, luka, vina i suhog mesa bio je takav, da ga se moglo sjeći nožem, ali bilo je i tu bolje, jer je vani bilo hladno. Naslonio sam se na moju vrećicu i nastojao da ne zaspim, ali kao svako malo dijete nisam mogao da odolim snu i zaspao sam. Probudila me velika galama, koja je nastala, kad je željeznica došla na stanicu. Skočio sam do vrata čekaonice i upitao sam jednog nosača je li »Petka« stigla, a on mi reče da je stigla i da brzo odlazi. Zamolio sam ga, da mi pomogne odnijeti na brod moje stvari. Zato je zatražio jedan fforin, previše za tako malu i kratku uslugu, što mu i rečem, ali mi on odgovori, ako ne platim toliko, da će mi robu opet na obalu iznijeti. Uskoro je brod otplovio. Naslonio sam se na moju vrećicu. Probudio sam se tek ujutro. Okolo mene bilo je puno mađarskih vojnika, koji su putovali u istočni dio austrijskog carstva. Oni su već pili kafu, pa su i meni dali, a ja njima komad slatkoga kolača.

Kroz kanal smo prolazili nedaleko od moje kuće, ali nitko od mojih nije znao, da dolazim, jer im nisam javio. Želio sam ih iznenaditi. To je bio Badnji dan ujutro. Puhala je bura, bilo je hladno. Nigdje nije bilo ni jedne barke. Kad je parobrod stigao na Korčulu, dućani su još bili zatvoreni, a ni jedne barke iz Vignja ili iz Kućišta nije bilo uz obalu, i nisam znao, gdje ću smjestiti robu.

Šetao sam se po obali, i gledao Pelješac, očekujući da ću vidjeti koju barku, koja ide prema Korčuli, ali sam se razočarao, jer nijedna barka nije došla na Korčulu. Parobrod »Jadro« je bio vezan uz obalu i trebao je poslignje podne poći u Orebić. Pomislio sam, da ću s njime ići do Orebića, a onda pješke do moga Kraljevića sela. Međutim, u Korčuli sam poznavao postolara Barakovića, koji je imao lijepu gondulu. Svratio sam do njega, izložio mu moj problem i zapitao, bi li mi on posudio gondulu, na što je on dragovoljno pristao. Obećao sam mu, da ću mu pri povratku gondule donijeti bajama, smokava, limuna i naranača, jer smo toga kući dosta imali. Od njega sam uzeo vesla, s njime sam došao na mjesto, gdje je on držao gondulu, koju smo mi dvojica spustili u more. Hitro zaveslah do glavne obale, gdje sam gondulu privezao, da ukrcam robu. Došlo mi je napamet, da nemam novih gaća za sutrašnji blagdan, te sam otišao u dućan

Santa Dedeschi da ih kupim. Nijesam imao dovoljno novca, sto sam kazao Santu, ali mi on reče: »Ti kupi, što ti treba i ne brigaj se za plaćanje, ti si mlad i pošten i lako ćeš platiti«. Tako sam kupio gaće, poletio do gondule, smjestio svoju robu i zaveslao prema Pelješcu. Prvi put sam u barci vozio se preko kanala. Bilo me strah, da bura opet ne zapuše. Zato sam odlučio, da vozim direktno k Zamošću, jer je tu najbliže između Korčule i Pelješca. Kad tamo stignem, bude li bura puhala, mogu gondulu vezati u koju vlak, a robu smjestiti u kuću kapetana Šimunkovića.

Bura nije zapuhala, i ja sam uživao voziti do Zamošća, a onda uz kraj do Kućišta. Budući da duго nisam veslao, žuljevi su se pojavili na rukama. Što sam bliže Vignja dolazio, to sam sve manje osjećao bol žuljeva. Kad sam prošao mimo Viganj, nadao sam se vidjeti moju malu simpatiju Jerku, ali sreće ovog puta nisam imao. Prošao sam nedaleko kuće strica Nikole Kosića, koji je sa suprugom i nekim seljanima bio ispred kuće, i ja sam ga pozdravio. Napokon sam stigao u vlak ispred kuće kume File Paravine. U njezinoj kući smjestio sam svoju robu, ali ne sve jer sam sobom uzeo znameniti »Primus«. Stramputicom sam trčao i nastojao, da me nitko ne vidi, jer bi mogao moje zazvati. Nije mi uspjelo neopaženo proći uz kuću kuma Bračanina, jer me kuma Mara vidjela, htjela je nešto reći, ali sam joj brzo pokazao da štiti i tako sam došao ispred naše kuće. Moja sestra je

prala prag od kuće. Kad me vidjela, nije vjerovala svojim očima, ustala je, zagrlila me i poljubila, a zatim zavela: »Mama! Evo ti je došao tvoj Benjamin. Mama je brzo došla, duго me ljubila i grlila, a onda je i otac došao te me i on zagrli i poljubi. Otac je bio zadovoljan, što sam kući došao, ali sam osjećao, da je zabrinut, što sam se tako brzo kući povratio. Moja prva misao je bila božićno drvo, ali kad ga nisam vidio, pitao sam sestru Katicu, gdje je, a ona mi reče, da je ovo prvi put da nisu braća kod kuće. Odmah sam joj rekao, da sam dosta stvari kupio za božićno drvo i da s onim, što kod kuće imamo, možemo vrlo lijepo sve napraviti. Ako ona i Marija ili Anica donesu moju robu u kuću, odsjeći ću jednu granu od borovine, a uvečer ćemo lijepo ukrasiti božićno drvo. Kad su Anica Bračanin i moja sestra donijeli moju robu kući, sve sam izvadio i pokazao, ali sam tek zadnje pokazao »Primus«, jer je to za mene bilo najveće veselje, a za moje roditelje veliko iznenađenje.

Čim su seljani čuli, da sam došao kući, svi su nešto donijeli. Poslije večere, kad smo svršili uređivati božićno drvo, sestra i ja smo pošli kod obitelji Kraljević, gdje smo igrali tombulu, sve do prvog zvona, što je bio znak, da se treba pripremiti i u ponoć poći u crkvu. Bio sam tako umoran i pospan da nisam imao snage držati se na nogama. Zato sam pošao spavati. Ujutro sam se ustao odmoren i svjež. Osvanuo je novi dan; bio je to Božić 1912. godine.